ការអនុវត្តវិធាននៃភស្តុតាងនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ថ្ងៃទី១៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣

លឹម ជ័យទត្ត

អ្នកសង្កេតការណ៍ដំណើរកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

សេចក្តីផ្តើម

នៅក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ទាំងនៅតុលាការអន្តរជាតិ និងតុលាការក្នុងស្រុក ភស្តុតាងជាធាតុសំខាន់បំផុត ដែលចៅក្រម ឬក្រុមប្រឹក្សាជំនុំជម្រះ ត្រូវពឹងផ្អែកលើដើម្បីយកមកធ្វើការពិចារណា និងធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការសម្រេចសេចក្តីរបស់ខ្លួន។ ដើម្បីដាក់បុគ្គលណាម្នាក់ឲ្យទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ចាំបាច់ត្រូវមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ និងអាចគួរឲ្យជឿជាក់បាន ដើម្បីបង្ហាញថាបុគ្គលរូបនោះ ពិតជាបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសដូចការចោទប្រកាន់។ ភស្តុតាងដែលនឹងត្រូវលើកយកមកបង្ហាញនៅក្នុងតុលាការ ចាំបាច់ត្រូវតែមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធរវាងបុគ្គលដែលជាអ្នកប្រព្រឹត្ត និងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើង ជាពិសេសភស្តុតាងនោះត្រូវតែបង្ហាញឲ្យចៅក្រមមានជំនឿ ដោយគ្មានវិមតិសង្ស័យអំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ។

ដើម្បីធានាថា ភស្តុតាង ដែលនឹងត្រូវដាក់ជូនតុលាការដើម្បីធ្វើការពិចារណា ជាភស្តុតាងដែលមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងមានភាពគួរឲ្យជឿជាក់បាន ចាំបាច់ត្រូវមាន *វិធាននៃភស្តុតាង*។ វិធាននៃភស្តុតាង បានកំណត់អំពីឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ចៅក្រម ឬក្រុមប្រឹក្សាជំនុំជម្រះ ក្នុងការសម្រេចទទួលយក ឬបដិសេធ រាល់ភស្តុតាងទាំងឡាយដែលភាគីនៃរឿងក្តីដាក់ជូនតុលាការ ដោយផ្អែកលើភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពគួរឲ្យជឿជាក់បាននៃភស្តុតាងទាំងនោះ។ វិធាននៃភស្តុតាង អាចជះឥទ្ធិពលទៅដល់លទ្ធផលនៃការសម្រេចចិត្តរបស់តុលាការ ព្រោះវិធាននេះត្រូវបានយកទៅអនុវត្តន៍សម្រាប់គ្រប់គ្រងលើភស្តុតាងទាំងឡាយដែលប្រើប្រាស់ដោយព្រះរាជអាជ្ញា ឬមេធាវីការពារក្តីឲ្យជនជាប់ចោទ។

វិធាននៃភស្តុតាងដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា នៅត្រង់មាត្រា៣២១[១] ហាក់បីដូចជាពុំបានចែងលម្អិតអំពីនីតិវិធីនៃការទទួលយកភស្តុតាង ហើយអត្ថន័យនៃ

[១] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧ មាត្រា៣២១ (ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងដោយតុលាការ) បានចែងទាក់ទងនឹងវិធាននៃភស្តុតាងថា :

វិធាននេះទៀតសោត នៅមានលក្ខណៈចង្អៀត ពុំទាន់អាចយកទៅអនុវត្តបាននៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញ និងធំធេង ដូចជាករណីឧក្រិដ្ឋកម្មនៃរបបខ្មែរក្រហម ដែលមានភស្តុតាងយ៉ាងច្រើនលើសលុប ដែលដាក់ជូនដោយភាគី រង់ចាំអង្គជំនុំជម្រះធ្វើការវាយតម្លៃអំពីភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពអាចជឿជាក់បាន ។ ផ្ទុយពីក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា នៅត្រង់មាត្រា៨៧ស្តីពីវិធាននៃភស្តុតាង បានចែងលម្អិតអំពីគោលការណ៍ នីតិវិធីនៃការទទួលយកភស្តុតាងដាក់ចូលក្នុងសំណុំរឿង និងបុព្វសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះក្នុងការវាយតម្លៃអំពីតម្លៃ និងទម្ងន់នៃភស្តុតាង ។[៣] ដោយសារតែ ភស្តុតាងនៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែលកើតឡើងក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

«លើកលែងបទបញ្ញត្តិច្បាប់ផ្ទុយពីនេះ ភស្តុតាងក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌ អាចជូនបានដោយសេរី ។ តុលាការថ្លឹងថ្លែងដោយឥស្សរចិត្ត អំពីតម្លៃភស្តុតាងដែលគេដាក់ជូនមកខ្លួនពិនិត្យ ដោយផ្អែកទៅលើ ជំនឿស្មោះត្រង់ពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន ។

តុលាការសំអាងនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន តែទៅលើភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ឬដែលត្រូវគេយកមកបង្ហាញនៅពេលសវនាការប៉ុណ្ណោះ ។

ការសារភាពក៏ដូចជាប្រភេទនៃភស្តុតាងដទៃទៀតដែរ ត្រូវដាក់ជូនតុលាការធ្វើការថ្លឹងថ្លែង ។ ចម្លើយដែលទទួលក្រោមការបង្ខិតបង្ខំខាងរូបកាយ ឬខាងផ្លូវចិត្តនេះ គ្មានតម្លៃជាភស្តុតាងទេ ។

ការឆ្លើយឆ្លងរវាងជនជាប់ចោទ និងមេធាវីរបស់ខ្លួន មិនអាចយកមកធ្វើជាភស្តុតាងបានឡើយ ។»

[៣] វិធាន៨៧ នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា វិសោធនកម្មលើកទី៨ ។

វិធាននៃភស្តុតាង ៖

១) លើកលែងតែមានបទប្បញ្ញត្តិផ្សេងក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងនេះ រាល់ភស្តុតាងទាំងអស់ត្រូវតែទទួលយក ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាមានបន្ទុកបញ្ជាក់ពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ ។ ដើម្បីផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវមានជំនឿដោយគ្មានវិមតិសង្ស័យអំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ ។

២) សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវផ្អែកលើភស្តុតាងដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ហើយដែលភស្តុតាងនោះត្រូវឆ្លងកាត់ការដេញដោល ។

៣) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ប្រសិនបើភាគីយកភស្តុតាងទាំងនោះមកដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ឬប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះខ្លួនឯងយកភស្តុតាងទាំងនោះមកដាក់នៅចំពោះមុខភាគី ។ ភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ត្រូវបានចាត់ទុកថា បានលើកឡើងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ឬភាគី បើសិនជាខ្លឹមសាររបស់វាត្រូវបានសង្ខេប ត្រូវបានអាន ឬត្រូវបានកំណត់បង្ហាញអត្តសញ្ញាណយ៉ាងសមស្របក្នុងសវនាការ ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចបដិសេធចំពោះពាក្យសុំឲ្យពិនិត្យភស្តុតាង បើយល់ឃើញថា ៖

ក) មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធ ឬជាការស្នើសុំជាន់គ្នា

ខ) មិនអាចរកបានក្នុងរយៈពេលសមស្របណាមួយ

គ) មិនសមស្របសំរាប់បញ្ជាក់អង្គហេតុដែលជាគោលដៅនៃការស្នើសុំពិនិត្យភស្តុតាង

ឃ) ច្បាប់មិនអនុញ្ញាត ឬ

ង) មានចេតនាពន្យាកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ឬគ្មានប្រយោជន៍ ។

មានចំនួនច្រើនលើសលុប ដូច្នេះការចែងលម្អិតអំពីវិធាននៃភស្តុតាងនឹងអាចអនុញ្ញាតឲ្យអង្គជំនុំជម្រះងាយស្រួលក្នុងការកំណត់ថា តើភស្តុតាងណាដែលមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងមានភាពគួរឲ្យជឿជាក់បាន និងភស្តុតាងប្រភេទណាគួរត្រូវបានបដិសេធ ។

ចំណុចខាងក្រោម នឹងបង្ហាញអំពីការអនុវត្តវិធាននៃភស្តុតាងនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា និងប្រភេទនៃភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ។

១) ការទទួលយកភស្តុតាង

វិធាន៨៧(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ចែងថា "លើកលែងតែមានបញ្ញត្តិផ្សេងក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងនេះ រាល់ភស្តុតាងទាំងអស់ត្រូវទទួលយក "។ វិសាលភាពនៃគោលការណ៍ទូទៅនេះត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយវិធាន៨៧(២) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែលបានចែងបន្ថែមថា "សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ត្រូវតែផ្អែកលើភស្តុតាងដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ហើយដែលភស្តុតាងនោះ ត្រូវឆ្លងកាត់ការដេញដោល "។ វិធាន៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងបានបង្ហាញថា ភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងត្រូវបានចាត់ទុកថាបានលើកឡើងនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បើសិនជាខ្លឹមសាររបស់វាត្រូវបានសង្ខេប ឬត្រូវបានអាននៅក្នុងសវនាការ ។[៣]

---

៤) ក្នុងកំឡុងពេលសវនាការ តាមគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ឬតាមការស្នើសុំរបស់ភាគី អង្គជំនុំជម្រះអាចកោះហៅ ឬស្តាប់ចម្លើយបុគ្គលណាម្នាក់ក្នុងឋានៈជាសាក្សី ឬទទួលយកនូវភស្តុតាងថ្មី ដែលមានប្រយោជន៍សម្រាប់នាំមកនូវការស្វែងរកការពិត ។ គ្រប់ភាគីដែលបានស្នើសុំត្រូវបញ្ជាក់មូលហេតុនៃការស្នើសុំនេះឲ្យបានច្បាស់ ។ អង្គជំនុំជម្រះនឹងធ្វើសេចក្តីសម្រេចចំពោះការស្នើសុំនោះ ផ្អែកតាមខ្លឹមសារដែលមានចែងនៅក្នុងវិធាន៨៧(៣) ខាងលើ ។ ភាគីដែលស្នើសុំត្រូវតែធ្វើឲ្យអង្គជំនុំជម្រះជឿជាក់ថា សក្ខីកម្ម ឬភស្តុតាងដែលបានស្នើសុំនោះ ពុំអាចរកបាននៅមុនពេលការចាប់ផ្តើមជំនុំជម្រះ ។

៥) អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវធ្វើការថ្លឹងថ្លែងពិចារណានូវចម្លើយសារភាព ដូចគ្នានឹងប្រភេទ នៃភស្តុតាងដទៃទៀតដែរ ។

៦) ក្នុងករណីដែលសហព្រះរាជអាជ្ញា និងជនជាប់ចោទព្រមព្រៀងគ្នាថា អង្គហេតុដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ មិនត្រូវបានជំទាស់ទេ នោះអង្គជំនុំជម្រះអាចចាត់ទុកថា អង្គហេតុនោះត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយភស្តុតាង ។

៧) ការឆ្លើយឆ្លងរវាងជនជាប់ចោទ និងមេធាវី គឺជាបុព្វសិទ្ធិពិសេស និងមិនអាចយកមកធ្វើជាភស្តុតាងបានឡើយ ។

៨) ប្រធានអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងអាចបង្គាប់ឲ្យនាំយកវត្ថុតាងមកបង្ហាញនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះបាន ។

[៣] សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង, ចុះថ្ងៃទី២៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៩, កថាខណ្ឌ៥, ឯកសារE43/4 ។

ទោះបីជាពាក្យពេចន៍នៃវិធាន៨៧(៣) សំដៅទៅលើ "ភ័ស្តុតាងដែលយកមកពីក្នុងសំណុំរឿងក៏ដោយ" ក៏ខ្លឹមសារទូទៅនៃអនុវិធានក្នុងវិធាននេះបង្ហាញឲ្យឃើញច្បាស់ថា សម្ភារៈទាំងអស់ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង គឺមិនមែនជា "ភ័ស្តុតាង" ទេ ប្រសិនបើសម្ភារៈទាំងនោះមិនត្រូវបានដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ (ដូចជា ត្រូវបានសង្ខេប ត្រូវបានអាន ឬអាចត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណ) ។ បន្ថែមពីលើនេះ អង្គជំនុំជម្រះអាចទទួលយកភ័ស្តុតាងថ្មី ដែលមិនមាននៅក្នុងសំណុំរឿងតាមឆន្ទានុសិទ្ធិ ឬតាមសំណើរបស់ភាគី ។[៤] ម្យ៉ាងវិញទៀត ដើម្បីអាចយកមកប្រើប្រាស់ជាភ័ស្តុតាង សម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ត្រូវតែបំពេញលក្ខខណ្ឌច្បាស់លាស់នៃភាពពាក់ព័ន្ធ និងភាពអាចជឿជាក់បាននៃភ័ស្តុតាង ។ ភ័ស្តុតាងចម្លង និងភ័ស្តុតាងប្រយោល អាចត្រូវបានទទួលយកទៅពិចារណាដោយអង្គជំនុំជម្រះ នៅពេលដែលភ័ស្តុតាងទាំងនោះមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងមានតម្លៃអាចជឿជាក់បាន ប៉ុន្តែអង្គជំនុំជម្រះនឹងធ្វើការពិចារណាជាពិសេសថា តើជនជាប់ចោទអាចតទល់នឹងប្រភពភ័ស្តុតាងបែបនោះបានដែរឬយ៉ាងណា[៥] ។ ទោះបីជាយ៉ាងណា អង្គជំនុំជម្រះអាចបដិសេធមិនយកមកធ្វើជាភ័ស្តុតាងនូវសម្ភារៈណាមួយ ដោយផ្អែកលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ ដែលមានចែងក្នុងវិធាន៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (ដូចជា ភាពមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធ ភាពមិនសមស្របសម្រាប់បញ្ជាក់ពីអង្គហេតុដែលចោទប្រកាន់ ភស្តុតាងដែលមិនអាចរកបានក្នុងរយៈពេលសមស្រប ឬដោយសារតែអត្ថិភាពនៃការរំលោភបំពានលើបទដ្ឋានច្បាប់ជាសារវន្តដែលពាក់ព័ន្ធនឹងវិធាននៃភ័ស្តុតាង) ។[៦]

ដូច្នេះ ដើម្បីអាចយកមកប្រើប្រាស់ជាភ័ស្តុតាងបាន សម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងត្រូវបំពេញឲ្យបាននូវបទដ្ឋានអប្បបរមានៃភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងភាពគួរឲ្យជឿជាក់បាន ដែលចាំបាច់ដើម្បីឲ្យសម្ភារៈទាំងនោះអាចដាក់ដេញដោលបាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ។ បន្ទាប់ពី សម្ភារៈទាំងនោះត្រូវបានដាក់ដេញដោលនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ភាពអាចជឿជាក់បាននៃភ័ស្តុតាង និងទម្ងន់នៃភ័ស្តុតាងនឹងត្រូវវាយតម្លៃដោយអង្គជំនុំជម្រះ[៧] ប្រសិនបើភ័ស្តុតាងទាំងនោះមានប្រើប្រាស់នៅក្នុងសាលក្រម ប៉ុន្តែពុំមែនវាយតម្លៃនៅក្នុងដំណាក់កាលទទួលយកឡើយ ។ នៅពេលមានការវាយតម្លៃលើភ័ស្តុតាង

---

[៤] សេចក្តីសម្រេចអំពីភាពអាចទទួលយកបាននៃភ័ស្តុតាងថ្មី និងសេចក្តីណែនាំទាំងអស់, ឯកសារ E5/10/2 ថ្ងៃទី១០ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៩, កថាខណ្ឌ៦ ។ [បន្ទាប់ពីនេះនឹងហៅថា សេចក្តីសម្រេចអំពីភាពអាចទទួលយកបាននៃភ័ស្តុតាងថ្មី] ។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង, សំណុំរឿង០០១ ករណី កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច ចុះថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០, ឯកសារE188, កថាខណ្ឌ៤០ ។ [បន្ទាប់ពីនេះនឹងហៅថា សាលក្រម ឌុច]

[៥] សាលក្រម ឌុច ។ កថាខណ្ឌ៤៣ ។

[៦] សេចក្តីសម្រេចអំពីភាពអាចទទួលយកបាននៃភ័ស្តុតាងថ្មី ។ កថាខណ្ឌ៦ ។

[៧] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ៧ ។

ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះមាន“*ភាពសង្ស័យអំពីពិរុទ្ធភាព*”របស់ជនជាប់ចោទ ការបកស្រាយត្រូវតែធ្វើឡើងនៅក្នុងន័យដែលផ្តល់ប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ ។[៨] ការតម្រូវដូច្នេះ គឺដោយសារគោលការណ៍ច្បាប់ និងវិធាន៨៧(១) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានកំណត់យ៉ាងច្បាស់ថា « *ដើម្បីផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវមានជំនឿដោយគ្មានវិមតិសង្ស័យអំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ*» ។

២) ប្រភេទនៃភ័ស្តុតាងដែលដាក់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ

សំណុំរឿងក្តីនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា គឺជាសំណុំរឿងដែលមានលក្ខណៈពិសេស ដោយសារតែតុលាការនេះពុំមែនបង្កើតឡើងក្នុងគោលបំណងដើម្បីកាត់ទោសជនដៃដល់ដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មនៅអំឡុងពេលនៃរបបខ្មែរក្រហមទេ ប៉ុន្តែបង្កើតឡើងដើម្បីកាត់ជនពីរប្រភេទ គឺមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ និងអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ដូច្នេះ ភ័ស្តុតាងដែលត្រូវយកមកបង្ហាញនៅចំពោះមុខតុលាការកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ពុំមែនភ័ស្តុតាងជាវត្ថុដែលជនដៃដល់យកទៅប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម (ដូចជា កាំភ្លើង កាំបិត ពូថៅ ដំបង...) ដូចរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនៅតុលាការក្នុងស្រុកទេ ។ ភ័ស្តុតាងដែលត្រូវលើកយកមកសំអាងដើម្បីកាត់ទោសជនទាំងពីរប្រភេទខាងលើ ភាគច្រើនជាប្រភេទឯកសារដែលនៅសេសសល់ពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ មានដូចជា ឯកសារជាក្រដាស រូបថត ខ្សែវីដេអូ និងបទសម្ភាសន៍ ដែលបង្ហាញអំពីការទទួលខុសត្រូវ និងខ្សែសង្វាក់នៃការបញ្ជារបស់មេដឹកនាំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ក្រៅពីនេះ សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីអ្នកជំនាញ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលផ្តល់ជូនចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត និងនៅក្នុងដំណាក់កាលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ក៏ជាប្រភពភ័ស្តុតាងដ៏សំខាន់ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែរ ដោយសារអ្នកទាំងនោះជាអ្នកដែលបានឆ្លងកាត់ បានឃើញ បានជួបប្រទះ និងយល់ដឹងយ៉ាងច្បាស់ពីព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើង ។ ដូចគ្នានេះដែរ ចម្លើយតបនានារបស់ជនជាប់ចោទអាចបង្កើតបានជាភ័ស្តុតាង ដែលតម្លៃនៃភ័ស្តុតាងនេះ ត្រូវបានយកទៅពិចារណាដោយអង្គជំនុំជម្រះ ។[៩] ទោះបីជាយ៉ាងណា ដើម្បីឲ្យសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី និងអ្នកជំនាញមានតម្លៃ និងទម្ងន់ជាភ័ស្តុតាង ការផ្តល់សក្ខីកម្មនោះចាំបាច់ត្រូវតែឆ្លងកាត់ការធ្វើសច្ចាមុនពេលចូលផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ។ រីឯ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងជនជាប់ចោទ ច្បាប់ពុំបានតម្រូវឲ្យធ្វើសច្ចាថនៅមុនពេលចូលផ្តល់សក្ខីកម្មចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះទេ ដោយសារតែ ទាំងដើមបណ្តឹង

---

[៨] សាលក្រម ឌុច, កថាខណ្ឌ៤៥ ។

[៩] សាលក្រម ឌុច ។ កថាខណ្ឌ៥០ ។

រដ្ឋប្បវេណី និងជនជាប់ចោទ សុទ្ធតែជាភាគីនៃរឿងក្តី ហើយសក្ខីកម្មដែលត្រូវបានផ្តល់នៅតែមានតម្លៃ និងទម្ងន់ជាភ័ស្តុតាង ។[១០]

ភាគច្រើនលើសលុបនៃឯកសារភ័ស្តុតាងទាំងអស់ គឺបន្សល់ទុកពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ហើយត្រូវបានប្រមែប្រមូល ចងក្រង និងថែរក្សាទុក ដោយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានប្រើប្រាស់ឯកសារទាំងនោះធ្វើជាភ័ស្តុតាងដោយចោទប្រកាន់មេដឹកនាំ និងអ្នកទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុតនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ការទទួលយកឯកសារទាំងនោះមកធ្វើជាភ័ស្តុតាង ពុំមែនធ្វើឡើងតាមរយៈការសន្មតទេ អង្គជំនុំជម្រះបានពិនិត្យ និងពិចារណាយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់លើខ្សែសង្វាក់នៃការរក្សាទុកឯកសារ និងយថាភាពនៃឯកសារ ដោយបានកោះអញ្ជើញប្រធាន និងអនុប្រធានមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ដើម្បីបញ្ជាក់លម្អិតអំពីប្រភព ខ្សែសង្វាក់នៃការរក្សាទុក និងយថាភាពនៃឯកសារត្រូវបានប្រើប្រាស់ធ្វើជាភ័ស្តុតាងទាំងអស់នោះ ។ ក្រៅពីនេះ អង្គជំនុំជម្រះក៏បានកោះហៅសាក្សីដែលជាអ្នកថតរូប និងជាអ្នកកាសែតជនជាតិអាមេរិកាំង ដែលបានផ្តិតយករូបភាពជាច្រើនអំពីស្ថានភាព និងព្រឹត្តិការណ៍ក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ នៅមុន និងនៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៩ មកផ្តល់សក្ខីកម្ម ដើម្បីបញ្ជាក់អំពីរូបថតមួយចំនួនដែលបានថតនៅទីតាំងផ្សេងៗ បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមចូលមកដល់ទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណា សាក្សីពុំចាំបាច់ត្រូវតែជាអ្នកថតរូបនោះទេ មានសាក្សីមួយចំនួនត្រូវបានកោះហៅចូលមកផ្តល់សក្ខីកម្ម នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះដើម្បីពិពណ៌នាពីព្រឹត្តិការណ៍ និងបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន និងត្រូវបានស្នើឲ្យធ្វើការបញ្ជាក់ថា តើរូបថតដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងពិតជាឆ្លុះបញ្ចាំងពីព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងដែរឬយ៉ាងណា ។

៣) ការដាក់ភ័ស្តុតាងថ្មី

នៅមុនពេលបើកសវនាការបឋម អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងតែងបានបង្គាប់ឲ្យភាគីទាំងអស់ត្រូវដាក់ឯកសារ និង/ឬ បញ្ជីនានាដែលរៀបរាប់អំពីភ័ស្តុតាងជូនអង្គជំនុំជម្រះឲ្យបានតាមពេលកំណត់

[១០] វិធាន២៣(៤)នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (”ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មិនត្រូវបានគេសួរដូចជាសាក្សីធម្មតាក្នុងសំណុំរឿងតែមួយនោះទេ ហើយស្របតាមវិធាន៦២ ដែលទាក់ទងនឹងដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួស អាចត្រូវបានគេស្តាប់ចម្លើយតែប៉ុណ្ណោះ ដោយស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌដូចគ្នាទៅនឹងជនត្រូវចោទ ឬជនជាប់ចោទដែរ ”) ។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រម ឌុច, កថាខណ្ឌ ៥១-៥២ ។ សូមអានបន្ថែម មាត្រាស្រដៀងគ្នា នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា មាត្រា១៥៦ (សាក្សីមិនស្បថ), មាត្រា៣១២ (វិសមិតភាពរវាងឋានៈជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងឋានៈជាសាក្សី), មាត្រា៣២៦ (ការស្តាប់ចម្លើយរបស់ភាគី), មាត្រា៣២៧(ការជំទាស់ទៅនឹងការស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី) ។

ដូចមានចែងនៅក្នុងវិធាន៨០(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង[១១] ។ ភស្តុតាង និងបញ្ជីឯកសារដែលពុំត្រូវបានដាក់តាមពេលវេលាកំណត់ នឹងត្រូវបដិសេធដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង លើកលែងតែភស្តុតាងនោះជាភស្តុតាងថ្មី ។

ភស្តុតាងថ្មី គឺជាភស្តុតាងដែលពីមុនពុំមាននៅក្នុងសំណុំរឿង និង/ឬ ពុំមាននៅក្នុងបញ្ជីរបស់ភាគីដូចដែលមានចែងនៅក្នុងវិធាន៨០(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ។[១២] ដើម្បីអាចដាក់ភស្តុតាងថ្មីចូលក្នុងសំណុំរឿង ភាគីទាំងអស់ ចាំបាច់ត្រូវតែគោរពតាមលក្ខខណ្ឌនៃភាពអាចទទួលយកបានដ៏តឹងរ៉ឹងនៃវិធាន៨៧(៤) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ដែលបានចែងយ៉ាងច្បាស់ថា ភាគីត្រូវតែបង្ហាញថា ខ្លួនបានយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់គ្រាន់ក្នុងការស្វែងរក និងបង្ហាញភស្តុតាងដែលមិនអាចរកបានមុនពេលបើកការជំនុំជម្រះ ។ តាមរយៈសំណើសុំដែលមានសំអាងហេតុ ភាគីត្រូវបង្ហាញថា ភស្តុតាងថ្មីទាំងនេះពុំអាចរកបាននៅមុនពេលបើកការជំនុំជម្រះ និង/ឬ មិនអាចរកឃើញ និងពុំត្រូវបានផ្តល់ឲ្យនៅមុនពេល ទោះបីជាបានខិតខំយកចិត្តទុក

---

[១១] វិធាន៨០(៣) ចែងថា ៖ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង អាចបង្គាប់ឲ្យភាគីទាំងឡាយដាក់ឯកសារតាមពេលកំណត់មុនពេលសវនាការបឋម រួមទាំងឯកសារខាងក្រោម៖

ក) បន្ថែមទៅនឹងបញ្ជីឈ្មោះសាក្សី ដែលមានយោងក្នុងវិធាន៨០ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ៖

១) សេចក្តីសង្ខេបអង្គហេតុ ដែលសាក្សីគ្រប់រូបរំពឹងថានឹងធ្វើសក្ខីកម្ម ។ អនុលោមតាមវិធានការណ៍ការពារណាមួយ ដែលអាចត្រូវចេញសេចក្តីសង្ខេបគួរមានលក្ខណៈរៀបរាប់គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីឲ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង និងភាគីដទៃទៀតវាយតម្លៃខ្ពស់ និងយល់បាននូវលក្ខណៈ និងខ្លឹមសារនៃការធ្វើសក្ខីកម្ម ដែលបានស្នើសុំធ្វើនោះ ។

២) ចំណុចនានានៃការចោទប្រកាន់ ដែលសាក្សីគ្រប់រូបរំពឹងថានឹងធ្វើសក្ខីកម្ម រួមទាំងកថាខណ្ឌ និងបទចោទដាក់លាក់ ។ និង

៣) ការប៉ាន់ស្មានអំពីរយៈពេល ដែលតម្រូវឲ្យសាក្សីម្នាក់ៗធ្វើសក្ខីកម្ម ។

ខ) បញ្ជីវត្ថុតាង ដែលភាគីទាំងឡាយមានបំណងប្រគល់ឲ្យសម្រាប់រឿងក្តីនោះ ដោយមានពិពណ៌នាត្រួសៗអំពីលក្ខណៈ និងខ្លឹមសារនៃវត្ថុតាងទាំងនោះ ។

គ) ការបង្ហាញអំពីអង្គច្បាប់ ដែលភាគីទាំងឡាយមានបំណងលើកឡើងនៅក្នុងសវនាការបឋម ប្រសិនបើមាន ។

ឃ) បញ្ជីឯកសារថ្មី ដោយមានភ្ជាប់សេចក្តីសង្ខេបពីខ្លឹមសារនៃឯកសារទាំងនោះ ដែលភាគីមានបំណងចង់ដាក់ចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ និងបញ្ជីឯកសារដែលមានស្រាប់នៅក្នុងសំណុំរឿង ដែលបានកំណត់អត្តសញ្ញាណសមស្រប ។ និង

ង) បញ្ជីនៃអង្គហេតុដែលមិនមានការជំទាស់ ដោយយោងទៅភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធផង ។

[១២] សេចក្តីសម្រេចលើសេចក្តីជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ជនរងគ្រោះ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងប្រតិចារឹក នៅសំណុំរឿង០០១ ដែលស្នើសុំដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី, ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៣, ឯកសារ E299, កថាខណ្ឌ២២ ។

ដាក់ក្នុងការស្វែងរកហើយក៏ដោយ ។ ភ័ស្តុតាងថ្មី ត្រូវតែអាចនាំដល់ការលោតត្រដាងពីការពិត និង ត្រូវបំពេញលក្ខខណ្ឌនៃវិធាន៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងដែរ ។[១៣]

៤) ការវិភាគលើឯកសារភ័ស្តុតាងជាក់លាក់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

បន្ទាប់ពីមានសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងប្រតិចារឹក របស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជំនួសឲ្យការផ្តល់សក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់ ដោយមិនចាំបាច់ផ្តល់ឱកាសឲ្យតទល់គ្នា ក្រុមមេធាវីការពារក្តីជនជាប់ចោទ នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានធ្វើការជំទាស់ជាបន្តបន្ទាប់ ។ ការជំទាស់នោះ ផ្តោតជាពិសេសលើឯកសារស្តីពីកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារឹក ដែលបង្ហាញអំពីអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទ ដោយមិនចាំបាច់ស្តាប់សក្ខីកម្មសាក្សីនៃកំណត់ហេតុទាំងអស់នោះនៅក្នុងសវនាការ ។[១៤] បន្ទាប់ពីទទួលបានពាក្យបណ្តឹងជំទាស់ពីមេធាវីការពារក្តី អង្គជំនុំជម្រះបានចេញសេចក្តីសម្រេចទាក់ទងនឹងភាពអាចទទួលយកបាននៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ជនរងគ្រោះ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងប្រតិចារឹកនៅក្នុងសំណុំរឿង០០១ ដែលស្នើសុំដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ។ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចនោះ អង្គជំនុំជម្រះបានវិភាគលើភ័ស្តុតាងជាក់លាក់មួយចំនួន ដូចខាងក្រោម ៖

ក) ភ័ស្តុតាងជាកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សី និងប្រតិចារឹកដែលបង្ហាញអំពីអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទ

ចំពោះកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬប្រតិចារឹក ដែលនឹងបង្ហាញអំពីអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទ ដូចបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ លើកលែងតែមានអញ្ញត្រកម្មតិចតួចប៉ុណ្ណោះ ត្រូវចាត់ទុកថា "មិនអាចអនុញ្ញាតឲ្យយកមកប្រើប្រាស់តាមច្បាប់ឡើយ" ប្រសិនបើក្រុមមេធាវីការពារក្តី ពុំទទួលបានឱកាសសួរដេញដោលអ្នកបានផ្តល់ចម្លើយទាំងនេះនៅក្នុងតុលាការ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណា ក្នុងករណីដែលកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារឹកទាំងនោះមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធសម្រាប់បង្ហាញបញ្ហាផ្សេងៗក្រៅពីអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទ ដូចបានចោទប្រកាន់ ហើយបានបំពេញតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃវិធាន៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង និងអាចជាប្រយោជន៍នៃយុត្តិធម៌ ភ័ស្តុតាងបែបនេះអាចនឹងត្រូវទទួលយក ។[១៥]

---

[១៣] ដដែលដូចខាងលើ ។

[១៤] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ៣ ។

[១៥] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ១៧ ។

កត្តានានាដែលគាំទ្រដល់ការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារិក ជំនួសឲ្យសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់ រួមមាន ការពុំមានឱកាសពិតប្រាកដសម្រាប់តទល់គ្នាចំពោះមុខ (ដោយសារមរណភាព ការមិនមានលទ្ធភាពផ្នែកសុខភាពក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្មដោយផ្ទាល់មាត់ ឬពុំមានលទ្ធភាព ទោះបីជាបានខិតខំយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការស្វែងរកអ្នកផ្តល់ចម្លើយនោះក៏ដោយ) លក្ខណៈបញ្ជាក់នៃភស្តុតាង និងករណីថា តើភស្តុតាងទាំងនោះបានបង្ហាញពីធាតុផ្សំអប្បបរមានៃឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ (ដូចជា លក្ខណៈជាប្រព័ន្ធ និងជាទ្រង់ទ្រាយធំរាលដាលនៃការវាយប្រហារ) មូលដ្ឋានឧក្រិដ្ឋកម្ម ផលប៉ះពាល់លើជនរងគ្រោះ សាវតារប្រវត្តិសាស្ត្រ ឬរចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋបាល ។[១៦]

អង្គជំនុំជម្រះនឹងធ្វើការពិចារណាអំពីតម្លៃ និងទម្ងន់ នៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារិក ដែលត្រូវបានទទួលយកជំនួសឲ្យសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់ នៅពេលដែលជនជាប់ចោទពុំមានឱកាសសម្រាប់តទល់ចំពោះមុខម្ចាស់សក្ខីកម្មទាំងនោះ ។[១៧]

ទោះបីជាយ៉ាងណា គ្មានអ្វីអាចរារាំងការទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ ឬប្រតិចារិកដែលអាចមានភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធនឹងអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទដូចបានចោទប្រកាន់នោះទេ នៅពេលឯកសារទាំងនោះគ្រាន់តែត្រូវបានស្នើឡើង ដើម្បីយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់គោលបំណងនានាក្រៅពីការបង្ហាញអំពីអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទ រួមទាំងភាពអាចទុកចិត្តបាននៃភស្តុតាងផ្សេងៗទៀត ដែលមាននៅក្នុងខ្សែអាត់ថតសំឡេង និងវីដេអូ ។[១៨]

ខ) កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារិករបស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលបានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ

នៅពេលសាក្សី ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មកបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ពេលនោះមេធាវីការពារក្តីនឹងមានឱកាសក្នុងការសួរតទល់ជាមួយពួកគាត់ទាក់ទងនឹងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារិក ។ ដូច្នេះ ចម្លើយរបស់សាក្សី ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលចូលមកផ្តល់សក្ខីកម្មនោះពុំចាំបាច់បំពេញតាមលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ ដូចមានកំណត់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយទេ ។ ចម្លើយទាំងនោះគ្រាន់តែត្រូវបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនៃភាពអាចទទួលយកបានជាទូទៅ ដូចមានចែងក្នុងវិធាន៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុងក៏បានដែរ ។[១៩]

---

[១៦] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ១៨ ។

[១៧] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ១៩ ។

[១៨] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ២៣ ។

[១៩] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ៤៣ ។

កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារឹក របស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដែលបានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ត្រូវបានសន្មតថា មានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងអាចជឿជាក់បានជាបឋម។ បន្ថែមពីលើនេះ ដើម្បីជាប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារឹកនឹងត្រូវយកមកពិចារណា ជាមួយនឹងភ័ស្តុតាងដទៃទៀតរបស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ។[២០]

គ) កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សីដែលបានទទួលមរណភាព

យុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបបង្ហាញថា សិទ្ធិក្នុងការពិនិត្យលើសាក្សីដែលជាផ្នែកនៃសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវការកាត់ទោសដោយយុត្តិធម៌ ជាធម្មតាបានសន្មតជាមុនថា ភ័ស្តុតាងនឹងត្រូវនាំយកមកបង្ហាញនៅក្នុងសវនាការសាធារណៈ ដោយមានវត្តមានរបស់ជនជាប់ចោទ ដែលអាចមើលឃើញការជជែកតទល់គ្នា ។ នៅពេលមានការលើកលែងចំពោះគោលការណ៍ទូទៅនេះ តាមវិធានទូទៅជនជាប់ចោទត្រូវបានផ្តល់នូវឱកាសគ្រប់គ្រាន់ និងសមស្របដើម្បីធ្វើការជំទាស់ និងអាចសួរសំណួរទៅសាក្សីដែលប្រឆាំងនឹងខ្លួន ទាំងនៅពេលផ្តល់ចម្លើយ ឬនៅដំណាក់កាលបន្ទាប់ទៀត ។[២១]

តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិផ្សេងៗទៀតអនុញ្ញាតឲ្យមានការប្រើប្រាស់ភ័ស្តុតាងនៅក្នុងទម្រង់ជាកំណត់ហេតុលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់សាក្សីដែលបានទទួលមរណភាព ឬសាក្សីដែលគេមិនអាចរកឃើញដោយការព្យាយាមសមរម្យ នៅពេលដែលភ័ស្តុតាងនៅបានបំពេញលក្ខខណ្ឌមួយចំនួន ។ កត្តាដែលត្រូវពិចារណា ថាតើត្រូវទទួលយកភ័ស្តុតាងបែបនេះ ឬមិនទទួលយកនោះ រួមមាន កាលៈទេសៈដែលចម្លើយនោះត្រូវបានធ្វើ និងត្រូវបានកត់ត្រា ថាតើចម្លើយបើកផ្លូវឲ្យមានការសួរដេញដោលភាគីប្រឆាំង ដែលកំពុងប្រើប្រាស់ភ័ស្តុតាងនេះដើម្បីចោទប្រកាន់ឬទេ និងថា តើចម្លើយនោះទាក់ទងនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែលនាំឲ្យមានភ័ស្តុតាងផ្សេងទៀតដែរឬទេ ។ នៅពេលដែលភ័ស្តុតាងឈានទៅរកការបង្ហាញពីអំពើ និងការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទ ដូចដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះ នេះគឺជាកត្តាដែលប្រឆាំងនឹងភាពអាចទទួលយកបាននៃភ័ស្តុតាងបែបនេះ ឬក៏ជាផ្នែកនៃភ័ស្តុតាងនោះ ។[២២]

នៅក្នុងបរិបទនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលទទួលមរណភាព គឺ *"អាចទទួលយកបាន"* ទាំងសម្រាប់គោលបំណងក្នុងការបង្ហាញអំពីអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទដូចបានចោទប្រកាន់ ។ ប៉ុន្តែ កំណត់ហេតុស្តាប់

---

[២០] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ៨៤ ។

[២១] សេចក្តីសម្រេចស្តីពីភាពអាចទទួលយកសម្ភារៈដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងធ្វើជាភស្តុតាង, ចុះថ្ងៃទី២៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៩, កថាខណ្ឌ១៨, ឯកសារE43/4 ។

[២២] ដដែលដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ១៥ ។

ចម្លើយទាំងអស់នោះចាំបាច់ត្រូវតែមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងអាចជឿជាក់បាន ជាបឋម ឬបានគោរពតាមលក្ខខណ្ឌនៃវិធាន៨៧(៣) នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ។[២៣]

ទោះបីជាកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលទទួលមរណភាពអាចទទួលយកបានដើម្បីបង្ហាញអំពើ និងអាកប្បកិរិយារបស់ជនជាប់ចោទដូចបានចោទប្រកាន់ក៏ដោយ ក៏កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយទាំងអស់នោះ អាចមានតម្លៃជាភស្តុតាងតិចតួច ហើយការសម្រេចឲ្យជាប់ពិរុទ្ធភាព មិនអាចផ្អែកទាំងស្រុង ឬជាសំខាន់លើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយទាំងនោះឡើយ ។[២៤]

ទោះបីស្ថិតក្នុងករណីណាក៏ដោយ ប្រសិនបើមានការជំទាស់ពីសំណាក់មេធាវីការពារក្តីទៅលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃការទទួលយកភស្តុតាង ការជំទាស់នោះនឹងត្រូវទទួលបានការពិចារណាពីអង្គជំនុំជម្រះនៅពេលមានការវាយតម្លៃពីតម្លៃ និងទម្ងន់ ប្រសិនបើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ និងប្រតិចារឹកទាំងអស់ដែលបានដាក់ដេញដោលនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងសាលក្រម ។

សន្និដ្ឋាន

សំណុំរឿង០០១ បានបិទបញ្ចប់ជាស្ថាពរ រីឯសវនាការលើសំណុំរឿង០០២ ដំណាក់កាលទី១ បានបិទបញ្ចប់ និងរង់ចាំការចេញសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ដែលរំពឹងថានឹងចេញនៅក្នុងអំឡុងឆមាសទី១ ឆ្នាំ២០១៤ ។ ការអនុវត្តវិធាននៃភស្តុតាងនៅក្នុងបរិបទនៃសំណុំរឿងក្តីស្មុគស្មាញនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា នឹងក្លាយជាបទពិសោធន៍ និងគំរូសម្រាប់ការអនុវត្តនីតិវិធីទាក់ទងនឹងវិធានភស្តុតាងនៅក្នុងតុលាការក្នុងស្រុក ។ នាពេលអនាគត ការធ្វើវិសោធនកម្មលើវិធាននៃភស្តុតាង ដែលមានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌរបស់កម្ពុជា គួរតែត្រូវបានធ្វើឡើង ដើម្បីបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់អ្នកអនុវត្តច្បាប់ អាចអនុវត្តវិធាននេះប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាពតាមគំរូបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ។

---

[២៣] សេចក្តីសម្រេចលើសេចក្តីជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី ជនរងគ្រោះ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងប្រតិចារឹក នៅសំណុំរឿង០០១ ដែលស្នើសុំដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី, ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៣, ឯកសារ E299, កថាខណ្ឌ២៩ ។

[២៤] ដដែលដូចខាងលើ ។